

Katedra společenských věd

Pedagogická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Bakalářská práce

Sport jako prevence negativních jevů ve společnosti

Olomouc 2013

Vedoucí práce:
Mgr. Antonín Staněk, Ph.D

Vypracoval:
Libor Žůrek

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a použil jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

podpis

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce panu Mgr. Antonínu Staňkovi, Ph.D za vstřícné, trpělivé a odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi byly poskytnuty při vypracování bakalářské práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Libor Žůrek
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Antonín Staněk, Ph.D
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Sport jako prevence negativních jevů ve společnosti
Název v angličtině:	Sport as a Prevention of Negative Social Phenomena
Anotace práce:	Téma práce se zaměřuje na problematiku vlivu sportu na sociálně negativní jevy ve společnosti. Orientaci v terminologii, zobecnění vlastních zkušeností se sportem jako prevencí negativních jevů ve společnosti. Teoretická část je rozdělena do 8 kapitol, kde jsou definovány základní pojmy a popsány sociální a sportovní faktory působící na současnou společnost.
Klíčová slova:	sport, kultura, výchova, média, negativní jevy, prevence, mládež,
Anotace v angličtině:	The topic of the thesis is focused on the impact of sport on socially negative phenomena in society. Orientation on terminology, generalizations of own experience with sport as a preventive effect of negative phenomena in society. The theoretical part is divided into 8 chapters, where the basic concepts are defined and the social and sporting factors affecting contemporary society described.
Klíčová slova v angličtině:	sport, culture, education, media, negative effects, prevention
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	62482 znaků včetně mezer
Jazyk práce:	česky

Obsah

1. Úvod	1
2. Vymezení pojmů	3
3. Znaky, přínos a členění sportu	10
4. Sport a kultura	14
5. Výchova, sport a média	16
6. Sport jako fenomén a mládež	20
7. Mládež a negativní společenské jevy	22
8. Negativní jevy	24
9. Sport jako prevence	27
10. Závěr	29
Použitá literatura	31

1. Úvod

Sport jako jeden z fenoménů nového tisíciletí je bezesporu hlavním faktorem ovlivňujícím jak chování jednotlivců, tak i celé společnosti. Jeho masovost umocňují také média.

Ta běžně chápeme jako „sdělovací systémy, akty a prostředky, pomocí nichž jsou zprávy zakódované v těchto systémech předávány konzumentům – velkému anonymnímu a heterogennímu souboru adresátů“ (Spousta 2003, s. 52). Nejen proto má sport nemalý vliv na utváření hodnotových orientací jedince a jeho socializaci. Mnozí by mohli namítnout, že sport je pouhou volnočasovou aktivitou. Nicméně takové tvrzení je mylné. Každý, kdo se rozhlédne po svém okolí může vidět do jakých odvětví sport zasahuje, kolik lidských osudů buď přímo, nebo nepřímo ovlivní, jak formuje celou společnost. Modelovým vzorem mohou být právě Olympijské hry. Akce uspořádaná za jedním cílem – sportovní zápolení jednotlivců a skupin, ale ovlivňující společenské struktury, životy lidí, ekonomiku, atd. Jen příprava samotného sportovního klání nabízí možnost pracovního uplatnění několika tisícům lidí, kteří se podílí na přípravě, organizaci, budování sportovních areálů a ubytovacích zařízení, které i po skončení tak velkolepé akce jakými bezesporu Olympijské hry jsou, slouží dál společnosti. Dalším ukazatelem je celosvětová masovost sledování této akce, lidé fandí svým favoritům, mladí lidé ve sportovcích vidí své vzory dokonalosti a úspěchu, kterým by se chtěli vyrovnat. Bezpochyby přispívá profesionální sport k pozitivní integrující roli při utváření harmonizujících pocitů občanské soudržnosti, a že tuto svoji funkci posiluje zejména v souvislosti s negativními jevy ve společnosti, když významně přispívá ke znovuzískání sociálních jistot. Nejen proto lze sport považovat za důležitý faktor ovlivňující vývoj jedince a celé společnosti.

Bakalářskou práci na téma Sport jako prevence negativních jevů ve společnosti, jsem si vybral z mnoha důvodů. Tím stěžejním je, že sport ovlivnil a ovlivňuje můj život, je mi blízký, naplňuje mě a i v budoucnu bych se mu rád věnoval buď jako aktivní sportovec, funkcionář, trenér mládeže, či pouhý pasivní pozorovatel. Dále si myslím, že i přes masovost sportu je ve společnosti zažitá

myšlenka, že pod pojmem „sport“ je skrytá pouze volnočasová fyzická aktivita vhodná pro mladé, což na první dojem může tak působit, ale není tomu tak.

Cílem této práce je podat pohled na sportovní aktivity coby prevenci negativních jevů ve společnosti.

Ve své práci jsem vycházel především ze svých dlouholetých zkušeností trenéra mládeže, kdy se věnuji trénování dětí ve věku 7-12 let, dále z obecně dostupných zdrojů, jakými jsou internet, knižní publikace, aj.

Práce je členěna do 8 kapitol, přičemž v první kapitole jsem se zaměřil na vymezení pojmů a seznámení s obecnými postoji vůči těmto. Ve druhé kapitole jsem se zaměřil na znaky, přínos a členění sportu. Ve třetí kapitole se zaměřím na působení sportu na kulturu a naopak. Obsahem čtvrté kapitoly bude zaměřeno na média, výchovu a ovlivnění společnosti sportem. V páté kapitole se pokusím zmapovat vztah mládeže ke sportu. V šesté kapitole budu popisovat drogy v kontrastu s mládeží. V předposlední sedmé kapitole se pokusím nastínit svévolné chování lidstva ve spojitosti s přírodou a globálními problémy. V poslední osmé kapitole se pokusím představit sport jako preventivní aktivitu před sociálně negativním jevům ve společnosti.

Na následujících stránkách se pokusím definovat nejzákladnější termíny, které mají blízko ke sportu, pozitivním či negativním vlivům ve společnosti, socializaci, aj.

2. Vymezení pojmů

V této kapitole **vymežíme základní pojmy**, používané v práci a pro práci důležité. Jedná se především o pojmy, které mají spojitost se sportem, sociologií, kulturou, výchovou, aj. Bez vymezení pojmů by mohlo dojít k špatnému pochopení, či vyložení si některých pojmů a tudíž k nesprávnému pochopení dané věci.

Zaměřil jsem se především na pojmy, jakými jsou **kultura**, která vytváří normy a pravidla chování ve společnosti a pro kterou může být právě **sport** jednou z opor a možných cest k socializaci jedince nebo společnosti, k fyzické odolnosti a zdatnosti. Sport vytváří a formuje hodnotové orientace jedinců i skupin a je vhodným doplňkem volnočasových aktivit. Právě **mládež** je bezesporu budoucností naší společnosti, která se neustále vyvíjí a formuje. K tomu aby chování jedince či společnosti vykazovalo určitý řád je velice důležitá **výchova**. V dnešní době naši společnost ovlivňují **média**, která mají zásadní vliv na formování osobnosti jedince. Především díky médiím se nám z celého světa zprostředkovávají nejrůznější druhy informací, zejména **negativní jevy** a úspěchy v nejrůznějších odvětvích (věda, lékařství, sport, politika, aj.), které jsou pro společnost v menším či větším měřítku jistou senzací.

Shora uvedené pojmy jsou, jak je nastíněno, mezi sebou úzce spojeny a jsou jakýmsi soukolím, které v případě absence jednoho ze segmentů může mít problémy s rovnovážným stavem. Kompletní výčet všech faktorů ovlivňující současnou společnost nelze v této práci pojmout a ani není cílem této práce. Proto se zaměříme na shora uvedené.

Základními zdroji je tištěná literatura doplněná elektronickými zdroji a osobními myšlenkami autora. Z tištěné literatury bude vhodné zmínit stěžejní, mezi něž patří:

CIKLER, Jaroslav. *Sociologie II., III.*, **GIDDENS, Anthony.** *Sociologie.* **HODAŇ, Bohuslav.** Tělesná kultura a kinantropologie – současný stav, **JANSA, Petr, DOVALIL, Josef a BUNC, Václav.** *Sportovní příprava: vybrané kinantropologické obory k podpoře aktivního životního stylu.* **JÍLČÍK, Tomáš.** *Sociologie 2 – Úvod do problematiky sociálně patologických jevů.* **KRAUS, Blahoslav.** *Základy sociální pedagogiky.* **SEKOT, Aleš.** et al. *Sociální dimenze sportu.* **SEKOT, Aleš.** *Sociologické problémy sportu.* **SPOUSTA, Vladimír.** Masová

komunikační média: respektovaná, zbožňovaná i zatracovaná. **SLEPIČKOVÁ, Irena.** *Sport a volný čas adolescentů.* **SVOBODA, Bohumil.** *Sport a výchova: Pedagogicko-psychologické základy sportu.* **SVOBODA, Bohumil. ed.** *Sportovní výchova mládeže.*

Podle Slepíckové (viz Slepícková, 2005) se **sportem** rozumí jakákoliv organizovaná sportovní činnost, která vede k zdokonalení fyzické a psychické kondice, zároveň posiluje společenské vazby a cítění a zvyšuje hodnotové orientaci prostřednictvím dosažených výsledků v jednotlivých sportovních odvětvích.

Sport je v celosvětovém měřítku nejrozšířenější činností, snad není na světě jediná společnost, národ, či stát, ve kterém by se nepěstovala alespoň jedna sportovní disciplína. Vznik mnohých sportovních odvětví se datuje do období antiky, kde měla význam lokální. S vývojem civilizace má dnešní sport mezinárodní charakter. Sportu se prakticky věnují všechny věkové kategorie, od kojenců (např. kojenecké plavání) až po seniory. Samozřejmě největší počet sportovců je ve fyzicky vrcholném období dospívání a začátku dospělosti. I když v organizovaném sportu jsou především registrovaní sportovci, celkový počet všech sportovců na celé zemi se nedá určit vzhledem k tomu, že sport není omezen jen na registrované sportovce, ale i ty, kteří se sportu věnují „rekreačně“ (viz Svoboda, 1971).

Z hlediska mediálního a marketingového pohledu sport popisuje Slepícková, tak, že „Již po několik desetiletí setrvává sport v popředí intenzivního zájmu společnosti i jednotlivců. Stal se běžnou součástí života a společenského dění. Je prezentován sdělovacími prostředky, které předávají informace a zábavu v podobě sportovní podívané obrovskému množství lidí. Je významným a výhodným obchodním artiklem, na němž mnohé firmy postavily svou finanční prosperitu a světovou proslulost. V politické oblasti napomáhá dosahování řady cílů, od posílení prestiže státu na mezinárodní úrovni až po naplňování zdravotně preventivní úlohy sportu. Sport se dotýká života téměř každého jedince a to nejen toho, který se ho aktivně účastní nebo se o něj zajímá jako divák. Týká se i těch, kteří se sice o sport nijak výrazně nezajímají, ale běžně nosí obuv a oblečení firem vyrábějících značkové sportovní zboží“ (Slepícková, 2005, s. 6).

Kultura je jednou z nejcharakterističtějších projevů sociálního sdružování lidí, vymezujících člověka od přírody. Pro někoho jde o „hodnoty, normy a hmotné statky typické pro určitou skupinu“, když „kulturu tvoří hodnoty, k nimž se lidé hlásí, normy, které je dodržují a hmotné statky, které vytvářejí“ (Giddens, 1999, s 32).

Každou kulturu utváří hodnoty, ke kterým se daná společnost hlásí a vytváří si je v průběhu dějin, vytváří si svoje normy a nařízení, které se snaží dodržovat a popřípadě sjednává opatření k nápravě těch, kteří je porušují. Do kultury je nutné zařadit i hmotné statky, které také procházejí neustálým vývojem. Hodnoty jsou morální ideály, které mohou být přeneseny do formální podoby. V některých kulturách je tak incest zavrhován, kdežto v jiných společnostech se jedná o výsadu určité skupiny, která se takto snaží odlišit, nadřadit od ostatních členů společnosti. Kdežto normy jsou přesně definovány a představují konkrétní „příkazy“ a „zákazy“, které společnost přijímá za své (viz Giddens, 1999).

Je zapotřebí také upozornit na to, že mezi pojmy „kultura“ a „společnost“ jsou úzké vazby, ale i přesto se dají rozlišit. Společnost utváří systém vztahů, které spojují jednotlivce. Logiky vzato bez společnosti nemůže vzniknout kultura, která je vytvářena společností. To platí i naopak, kultura je nedílnou součástí každé společnosti. Bez kultury bychom neměli žádný jazyk, žádné vědomosti, naše schopnosti přemýšlet nebo se mentálně rozvíjet by zásadně omezena. Nevytvářeli bychom systém hodnot a norem, které nás neustále tvarují a díky, kterým jsme lidmi se sebeuvědoměním. Jednoduše řečeno, bez kultury bychom nebyli lidmi (viz Giddens, 1999).

Termín **mládež**, je těžko definovatelný. Odborné publikace se v tomto rozcházejí. Všeobecně lze mít za to, že pod tímto pojmem lze hledat nepřesně vymezenou věkovou, či sociální skupinu, která se charakterizuje různými sociálními znaky a různých psychologických a biologických vlastností. Věk zde hraje jednu z dominantních rolí, protože v poměrně krátkém časovém úseku dochází k zásadním přeměnám a vývoji lidského organismu, psychiky a sociálního vyhranění se (viz Sekot et al., 2004).

V publikaci Sociologické problémy sportu, autor uvádí, že: „Příslušníky mládeže spojuje obdobný životní cyklus, nazývaný mládí a tím jsou její příslušníci

součástí stejné generace. Jde o rozmezí jednoho lidského života, charakterizované sledem podstatných životních změn a událostí, zahrnující všechny klíčové body socializačního procesu jednotlivce, postupné přebírání rolí nových i opouštění rolí starých. Věkově i sociálně jde o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými, která má své specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a svoji prestiž.“ (Sekot et al., 2004, s. 92-93).

Mezi další rysy patří též skutečnost, že mládež je do jisté míry závislá na světě dospělých a to jak po ekonomické, tak i sociální stránce. V tomto období jedinec rychle přejímá sociální a kulturní zvyklosti, jeho dynamika vývoje je oproti následujícím životním etapám neúměrně rychlá. Zejména okruh nejbližších, tedy rodiny má na tento vývoj zásadní vliv. Dalšími faktory ovlivňující osvojování společenských hodnot mají různé kroužky, škola, ale také okruh kamarádů. (viz Sekot et al., 2004).

Termín **výchova** definuje mnoho publikací a je na tento pohlížen z mnoha stran. A jak tento termín výchova definuje Jan Průcha v pedagogickém slovníku? „Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“ (Průcha et al., 2009, s. 345). V této publikaci zmiňuje i různá pojetí. „Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu. Někteří autoři chápou výchovu jako plně rozšířený proces ovlivnění nehotového člověka pedagogem nebo institucí, naplněný snahou podřídít jej normám společnosti, ale i normám instituce apod.“ (Průcha et al., 2009, s. 345).

Možnosti výchovy jsou determinovány působením vnitřních a vnějších vlivů. **Vnitřní** vlivy vycházejí z vychovaného jedince, tedy z jeho genetiky a uspokojení základních lidských potřeb (*psychické* – seberealizace, uznání, láska, sebevědomí a *fyzické* – práce vlastním tempem, jídlo, pití, vylučování, aktivita, odpočinek). **Vnější vlivy** jsou dané blízkým prostředím (rodina, kamarádi) a vzdálenějším okolím (společnost, kultura, náboženství ekonomika).

Výchova má za cíl, aby vychovávaný byl schopen uplatnit se ve společnosti. K tomu by měl směřovat obsah vzdělání (to co lidé potřebují), ale i formativní rozvoj, tzn. vyvolat zájem o učení, o uplatnění se, rozvoj myšlení, paměti,

koncentrace, schopnosti vyhledávat, zpracovávat informace, vyjadřovat se a prezentovat svoji práci.

Výchova je cílevědomá, organizovaná a záměrná, plánovitá činnost, při které dochází k formování osobnosti člověka. Má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Jak již bylo zmíněno je to tedy specificky lidská činnost. Výchova probíhá v institucích, jakými jsou rodina, škola, ale také kulturní, sportovní, či osvětová zařízení). Má cíl obsah výchovného procesu. Musí mít tedy smysl, jinak nemotivuje.

Média mají v dnešním světě nezastupitelnou roli na poli komunikačním. Mezi média můžeme například zahrnout televizi, noviny, časopisy, filmy, videa, rozhlas, reklamu, ale také kompaktní přehrávače, či videohry.

Na konci 20. století byla masová média vnímána především jako forma zábavy, která neměla významný vliv na život většiny populace. Z hlediska sociálního chování lidí masová média, v čele s televizí, rozhlasem, internetem, či novinami vstupovala do života každého, který s nimi přišel do styku. Významným způsobem tak formovala veřejné mínění a to nejen proto, že specifickými způsoby ovlivňovala myšlení a postoje lidí, ale také, že jsou bránou do světa znalostí, které ovlivňují různé sociální oblasti. Zde můžeme uvést politické kampaně při volbě do krajských, či jiných zastupitelských sborů. Jak by jinak mohla být informována široká veřejnost o kandidátech, jejich politických programech, průběžných výsledcích voleb. Každý, i ten kdo se o politiku nezajímá, alespoň okrajově je vtažen do politického dění zprostředkovaně díky médiím. I lidé na okraji společnosti, kteří na první pohled nemají tolika možností sledovat politické dění, mají povědomí o jednotlivých osobnostech, problémech a jiných veřejně dostupných událostech (viz Giddens, 1999).

Jak již Giddens uvedl, média obklopují každého z nás. Přinášejí informace ze všech oblastí lidské činnosti. Média mohou např. působit negativně, pozitivně, či preventivně. A jsou to právě média, která zprostředkovávají informace ze světa sportu mládeži. Ta může v prezentovaných sportovcích vidět své idoly. Jako jeden příklad z oblasti českého sportu mohu uvést nejlepšího házenkáře světa za rok 2010 a 2012, kterým byl zvolen mezinárodní házenkářskou federací (IHF) český házenkář Filip Jícha. Málo který český kolektivní sport se může pyšnit nejlepším hráčem světa, který byl vyhlášen dvakrát během tří let. I když házená nepatří mezi mediálně

propagovaná sporty a v České republice se pohybuje v pořadí oblíbenosti kolektivních sportů až na 6. místě za kopanou, ledním hokejem, košíkovou, odbíjenou a florbalem, tento individuální úspěch proletěl médii jako kulový blesk a rázem se díky mediální prezentaci zvýšil zájem dětí a rodičů o házenou. Trénuji malé děti ve věku 7 – 12 let v malém provinčním klubu TJ Sokol Horka nad Moravou. Tento klub se věnuje v současné době pouze výchově malých házenkářů ve věku 7-15 let. Lidé, kteří se o házenou nezajímají, o tomto oddíle neví. Individuální úspěch pana Jíchy jsme v oddíle pocítili zvýšením zájmu nejen rodičů, ale právě dětí o tento sport. V mém věku 30-ti let se můžu řadit mezi mladší generaci, ale i přesto nemohu porovnávat své možnosti ve svých tehdejších 12-ti letech, coby dítěte, a možnosti současné mládeže v získávání informací právě z prostředí médií. Abych dokreslil situaci s panem Jíchou, mohu uvést konkrétní situaci, která mě zastihla během krátkého časového úseku hned několikrát. Při mé práci s mládeží jsem dosti často v kontaktu s rodiči svých svěřenců a s těmito diskutujeme různé záležitosti, které jsou zejména spojené s házenou, tedy sportovní disciplínou, ve které se věnuji trenérské činnosti. Při rozhovorech se ptám rodičů, z jakých zdrojů se dozvěděli o házené, resp. o oddílu TJ Sokol Horka nad Moravou. Dva rodiče nezávisle na sobě v poměrně krátkém časovém úseku mi sdělili, že o házené se dozvěděli od svých dětí ve věku 7 a 8 let, které v televizi viděly v jednom ze spotů, že Česká republika má nejlepšího házenkáře světa. Tyto děti úspěch pana Jíchy natolik motivoval a vzhledly se v něm, že samy si začaly prostřednictvím internetových stránek prohlížet nejrůznější články o házené, zhlédly několik videí mistrovských utkání tuzemské nejvyšší házenkářské soutěže, atd. Házená jim natolik učarovala, že začaly vyhledávat fyzický kontakt s tímto sportem. Na internetových stránkách dohledaly odkazy na oddíl házené TJ Sokol Horka nad Moravou (www.HazenaHorka.cz) a následně se o tomto oddíle zmínily svým rodičům s žádostí, že by chtěly házenou zkusit hrát. Netrvalo dlouho a tomu se tak stalo a tyto děti hrají házenou dodnes, tento sport si natolik oblíbily, což je poznat z jejich téměř 100% docházky na tréninkové jednotky, jejich přehledu o dění v házenkářské obci, aj. Směle mohu říci, že právě díky médiím tyto děti nesedí doma u počítače, mají smysluplně a organizovanou formou vyplněný svůj volný čas a ve skupině spoluhráčů, kde si vytváří své nové sociální vazby, získávají kulturní hodnoty, atd.

Uvedl jsem pouze jeden příklad z oblasti sportovní disciplíny házené, ale stejně tak je nespočet dětí, kterým mohou jak shora uvedeným dvou dětem učit disciplínu z jiných oblastí, např. vědy, pracovních profesí, aj.

Autoři, kteří se věnují problematice **negativních jevů ve společnosti**, se shodují na tom, že problematiku lze definovat jako všechny jevy, které nejsou v toleranci norem, té dané uznávané společnosti, ve které se vyskytují. Vyznačují se však trvalostí, masovostí a často jsou výchozí základnou ke kriminálnímu způsobu života, jakými mohou být drogová závislost, majetková trestná činnost, prostituce, násilná trestná činnost, gambling, aj.

Mezi negativní jevy, které nejvíce ohrožují mladé lidi, můžeme zařadit měkké drogy, např. marihuanu a její složka THC, nikotin, kofein, aj. Právě tyto jsou velmi snadno dostupné v naší společnosti i pro nezletilé či mladistvé, kteří si neuvědomují následky požívání těchto drog. Například u nikotinu a marihuany se shodně jedná o zdravotní následky, jakými jsou žaludeční vředy, rakovina hrtanu, hltnu, jícnu, slinivky břišní, močového měchýře, psychická závislost, atd. Lehké drogy jsou i snadno dostupné jak po stránce finanční, tak i po stránce samotného vyhledání a nákupu. S problematikou lehkých drog úzce souvisí i kriminální činnost mladistvých, kteří jsou finančně závislí na svých rodičích. V případě, kdy nemají dostatek finančních prostředků, za které by si mohli pořídit drogy, se uchylují k majetkové trestné činnosti, zejména pak k drobným krádežím. Zde je již jen krůček k propadnutí drogám a kriminální činnosti „naplno“. Tato skupina mladých, kteří ve větší či menší míře požívají drogy a jsou na nich různě závislí. V drtivé většině případů se jedná o mladé lidi, kteří mimo školu a své povinnosti nemají jinou smysluplnou volnočasovou aktivitu. Právě proto se shlukují do skupin, které sekundárně využívají svůj volný čas k dalším nežádoucím jevům, jakými mohou být sprejství, vandalství, záškoláctví, atd.

3. Znaký, přínos a členění sportu

Abychom, mohli lépe pochopit, vliv sportu na sociálně negativní jevy ve společnosti, je na místě definovat základní znaky sportu, jeho přínos společnosti i jednotlivci a jeho členění.

Znaky současného sportu charakterizuje a srovnává Jansa (viz Jansa, 2009) s anglosaským klasickým pojetím z 19. století vůči kterému se současný sport výrazně změnil, kdy ze zájmového trávení volného času vyšší sociální vrstvy, pro kterou byl sport jistou gentlemanskou výsadou se současný sport stal významný společenský jev, který se vyznačuje především neustále se zvyšující soutěživostí, kterou podporuje stále více přihlízejících diváků, ať na úrovni vrcholové, výkonnostní nebo rekreační, motivující sportovce k podávání stále vyšších a vyšších hodnot výsledků. Tímto jevem sport zasahuje napříč širokou škálou společenských odvětví, od výchovy, vědy, kultury, průmyslu až po politiku.

Uvádí některé charakteristiky (Jansa, 2009, str. 39):

- a) je činností velmi rozšířenou – máme na mysli věkové spektrum aktivně sportujících (od dětí předškolního věku až po veterány),
- b) zvyšuje se rozsah sportovních odvětví – různé aplikace sportovních her (např. futsal, plážový volejbal), rozrůstají se úpolové sporty, cyklistické specializace, speciální víceboje (dublon, triatlon aj.) atd.,
- c) většina sportů má společenský charakter – setkávají se při něm sportovci, trenéři, organizátoři, diváci. Sportovní aktivity je významně ovlivňují,
- d) vzrůstající konkurence vyžaduje, a to nejen ve sportu vrcholovém, specializaci nejenom mezi sporty (např. fotbal – lední hokej), ale často i v rámci specializace (útočník, obránce).
- e) Pedagogický charakter sportu – k určitému vyššímu výkonu se nedostanu jako samouk, předpokladem je nezbytnost určité promyšlené přípravy (trenérské vedení).

Členění sportu. Široká škála druhů sportů s sebou přináší i jeho rozčlenění z hlediska výkonnosti, míry rizika úrazu, psychického vypětí, atd. Laická veřejnost

rozděluje sport na dvě výkonnostní kategorie a to profesionální sport a volnočasové aktivity. Samozřejmě sport má členitější dělení, proto bude na místě si alespoň rámcově vymežit tyto druhy sportu.

Sekot dělí sport na (Sekot, 2008, s. 37-38):

➤ *Adrenalinové sporty* nesou v sobě silné znaky rizika a cílí k uspokojení touhy po dobrodružství a napětí při souběžném fyzickém výkonu. Jedná se zejména o zpravidla organizačně, technicky a tedy i finančně náročné sportovní činnosti, jako je kanoistika na divoké vodě, rafting, parašutismus nebo vysokohorské horolezectví.

➤ *Fitness sport* je účelově zaměřen na tělesnou zdatnost, tedy na ty vlastnosti člověka, které lidem umožňují vykonávat tělesnou činnost s důrazem na rozvoj aerobní silové zdatnosti, pohyblivosti a žádoucích tělesných proporcí. Jde o činnosti nověji zpravidla provozované v technicky vybavených zařízeních soukromého sektoru nebo o individuální tělesné aktivity, jako je jogging, plavání a cyklistika.

➤ *Klubový sport*, organizačně vázaný na sportovní kluby a federace, je charakteristický růzností motivů počínaje soutěžním vzrušením, úsilím o maximální výkon, touhou po relaxaci a konečně kupř. potřebou společenských kontaktů.

➤ *Kosmetický sport* je silně provozován se dvěma výše uvedenými typy a je jednostranně a programově zaměřen na dokonalý osobní vzhled. Marketingové komunikaci se tak nabízí pozoruhodný (ekonomicky výnosný) „tržní výklenek“ budovaný na narcistické touze po krásné „sexy“ postavě, vypadat sportovně, být „osmahlý“ ze solária a zdravě vypadající, dělat dobrý dojem zdatnosti, přitažlivosti a zajímavosti.

➤ *Požitkářské sporty* jsou motivovány touhou po prožitku výjimečné, běžné nedosažitelné a svojí povahou exkluzivní zábavy a potěšení cílícího ke zlepšení tělesné kondice či spíše zlepšení fyzického vzhledu. Tyto činnosti sportovní povahy jsou na půdě některých populárních turistických destinací známy jako S-sporty, pojmu vzniklého jako akronym slov začínajících anglicky na s (*sun, sea, sand, show, sex, speed, satisfaction*) a vyjadřující mnohdy pod odborným vedením praktikované rekreační radovánky náročnější turistické klientely.

➤ *Rekreační sport* je zaměřen na činnost ve volném čase přinášející souběžně odpočinek, zábavu a znovunabytí fyzických a psychických sil.

K dominantním znakům můžeme přičítat svobodně volený program cílící k tělesné regeneraci, zdraví a rozvíjení harmonizujících mezilidských vztahů.

Shora vymezené rozdělení sportu se mezi jednotlivými skupinami liší nejen po stránce výkonnostní, organizační, ale také co do finanční náročnosti. Jmenovány byly skupiny sportovních oblastí, které nejsou na úrovni profesionalismu, tedy skupiny sportovců, pro které je sport hlavním zdrojem příjmu a obživy, ale sporty výkonnostní, které jsou chápány jako volnočasová aktivita, která doplňuje pestré škálu socializačního prostředí mimo rámec primárních aktivit, mezi které můžeme zařadit zaměstnání, péči o rodinu, aj. (viz Sekot, 2008).

Jádrem sportu jsou **sportovní činnosti**. Zde se může jednat o organizaci tréninkové jednotky družstva, či jednotlivce, ve které trenér udává rytmus, směr a řád kterými se cvičenci řídí, kteří se při tvorbě a realizaci tréninkové jednotky podílí na samotné organizaci tým, že chystají cvičební zařízení a vybavení. Tím se zvyšuje jejich socializace vůči kolektivu. Rozšiřuje se tak kolektivní cítění a sounáležitost. Samotné zařízení a vybavení může být dalším pojítkem mezi trenérem a cvičencem. V dnešní době, která se vyznačuje materiální nasyceností, kdy za peníze se dá pořídit prakticky, na co si člověk vzpomene, nebývá výjimkou, že cvičenci, trenéři, potažmo rodiče mají zájem na dalším zkvalitňování cvičebních pomůcek a tak tyto se snaží zajišťovat na úrovni amatérského sportu tzv. svépomocí - samovýrobou. Další část cvičenců se může v rámci svého sebevzdělání podílet na výzkumu ve „svém“ sportovním odvětví, a přispívat tak, k dalšímu tolik důležitému teoretickému rozvoji.

Tyto všechny sportovní činnosti tvoří zázemí pro smysluplné a účelné realizování ve sportovních odvětvích, které jsou v dnešní době velmi pestré. (viz Svoboda, 1980).

Znaky sportovní činnosti (Svoboda, 1980, s. 23):

- Výsledkem nejsou materiální hodnoty, čímž se liší od činností pracovních (ale vytvářejí určité hodnoty, cenné pro jedince i společnost).
- Podstatou je řešení úkolů vymezených pravidly příslušného sportovního odvětví.
- Charakterizuje se snaha po dosažení nejvyššího výkonu, relativně i absolutně.

Přínos sportu jako volnočasové aktivity

V oblasti tělesné a duševní dle Slepíčkové (Slepíčková, 2005, s. 36) lze shrnout do následujících bodů:

- Zvyšuje se účinnost srdce a plic.
- Snižuje se riziko srdečně cévních onemocnění.
- Zvyšuje se svalová síla a vytrvalost.
- Snižují se problémy se zády.
- Zlepšuje se vzhled.
- Napomáhá k udržování správné tělesné hmotnosti.
- Zlepšují se psychické funkce.
- Snižuje se působení stresu.
- Oddaluje se proces stárnutí.
- Způsobuje přirozenou únavu a uklidnění.

Díky těmto ukazatelům je zřejmé, že sport působí jako prevence před civilizačními chorobami zejména zdravotního a psychického charakteru a to za předpokladu, že je sportovní činnost prováděna dobrovolně a s radostí. Tímto dochází k uspokojení jak fyzických, tak i psychických potřeb jednotlivce, formování postavy, psychické a fyzické kondice, vytváření sociálních vazeb mezi sportovci a trenéry, ale také sportovci a diváky, atd. Nedílnou součástí je i dodržení pravidel fair play, kdy právě toto pravidlo je propagováno ve všech odvětvích a na všech úrovních sportu.

Sport je zároveň úzce spjat s tělesnou kulturou, kdy tuto můžeme definovat jako: „Tělesná kultura je společenský jev a je součástí kultury celé společnosti, je výslednicí všech složek působících na fyzickou úroveň lidí určité konkrétní společnosti. Svým rozsahem tělesná kultura jako pojem je nejobecnější pojem a zahrnuje v sobě další pojmy jako tělesná výchova, tělesná cvičení atp.“ (Cikler, 1970, str. 182)

4. Sport a kultura

Sport je nedílnou součástí každé kultury a ovlivňuje jí, stejně tak je jí ovlivňován. Dle Sekota (viz Sekot, 2004) je sport provázán všemi důležitými oblastmi našeho života. Jako příklad uvádí rodinu, která přizpůsobuje svůj denní rytmus sportovním aktivitám svých členů. Nákup potravin se řadí za tréninkový proces dětí. Rodiče přizpůsobují víkendové programy sportovním aktivitám, které mají svůj řád a předem danou časovou strukturu. Společné sportování nebo výpravy za sportem, ať aktivním či pasivním může mezi členy rodiny posílit sociální vazby. Stejně tak je může i nabourat při rozdílnosti názorů na sportovní aktivity jejich členů.

Všeobecný pohled na mužské a ženské sportovní výkony je rozdílný a to se přenáší i do pohledu na výkony mužů a žen v běžném životě, např. pracovním procesu. Pohled na muže, který má menší pracovní výsledky, se může hodnotit, že pracuje jako žena a naopak výrazně lepší pracovní výsledky ženy okolí ohodnotí slovy: „ta pracuje jako chlap“. Tyto zakořeněné pohledy na mužskou a ženskou populaci nesou i sociální dopady na v praktickém životě jednotlivce. Žena si tak hůře nebo s podstatně větším úsilím zajišťuje atraktivní pracovní pozici oproti muži, který je upřednostňován a stavěn do pozice řekněme „dokonalejšího tvora“. (viz Sekot, 2004)

Ve vyspělých a bohatých zemích můžeme sledovat, jak se ve vrcholovém sportu odráží vztah sportu a ekonomiky především v obrovském přílivu peněz. Celé společnosti se dotýká tento finanční příliv v podobě budování nových sportovních zařízení, areálů. Obrovské platy sportovců se dostávají na titulní stránky novin, kde sportovci dělají reklamu sportovnímu oblečení. Firmy a nadnárodní společnosti investují nemalé finanční prostředky do vývoje nových technologií, sportovní výbavy, aj. Sportovní ikonou minulého století byl v Americe basketbalista Michael Jordan, který byl ztělesněním „dokonalého“ sportovce, který tím co dokázal ve sportu a následně v showbyznysu ovlivnil milióny mladých lidí.

Význam tělesné kultury můžeme také chápat jako nadřazený pojem sportu, který se vztahuje k souboru činností, které si kladou za cíl udržování, předvádění a pěstování tělesné schránky. „Je vyjádřením sociokulturního systému, který jako výsledek činnosti, tvorby hodnot, vztahů a norem zabezpečuje specifickými tělocvičnými prostředky (tělesná cvičení) uspokojování zvláštních biologických

i sociálních potřeb člověka v oblasti fyzického, a z něj vyplývajícího psychického a sociálního rozvoje, s cílem jeho socializace a kultivace. Objektem jeho působení je kulturní a společenský člověk, jako plnohodnotný člen společnosti, jako součástí kultury a kulturního dědictví každého národa“ (Hodaň, 2003, s. 19).

I přes skutečnost, že sport nezpochybnitelně ovlivňuje kulturu a naopak, každá země přistupuje k podpoře sportu odlišně. Některé země vycházejí pouze z ústavních principů, další se velkou měrou podílí na budování a údržbě sportovních zařízení, které dotují z veřejných finančních prostředků, oproti těmto jsou i země, které nechávají sport na úrovni volnočasové aktivity a veškerou iniciativu přenechávají na sportovních nadšencích.

V České republice je podpora amatérského i profesionálního sportu ze strany státu nedostatečná. Na amatérské úrovni si sportovci hradí ve valné většině případů veškeré náklady na provoz a činnost svého sportovního odvětví. Šťěstí mají ti, kterým se daří aktivně zajišťovat tolik důležité finanční prostředky prostřednictvím sponzorských darů. Stát se sice formálně snaží vycházet sportovcům vstříc a vypisuje různé dotační projekty, ale ty nejsou dostatečně transparentní. Na tyto zdroje příjmů ze státních, krajských, či obecních dotací dosáhnou jen ti, kteří umějí dobře lobovat, či na postech, kde se rozhoduje o rozdělení dotace, mají svoje tzv. „horké želízko“.

5. Výchova, sport a média

S příchodem nového tisíciletí přišly i nové technologie na komunikačním poli. Tento dynamický rozvoj informačních a komunikačních technologií má nemalý vliv na proměnu společnosti, zejména na vývoj jedince jako takového.

Zkusme se zamyslet právě nad aktuální problematikou vlivu sociálních sítí a médií na výchovný proces. Má tento vliv kladný či záporný dopad na jedince? Do jaké míry může být jedinec ovlivněn působením médií? Na tyto a jiné otázky se snaží odpovědět mnoho odborných literatur. Jedno je však jisté, a sice to, že média ovlivňují výchovný proces všech jedinců a tím i celé společnosti.

Již po početí dítěte toto prochází psychologickým vývojem, na který má vliv okolní prostředí. V případě období od početí do porodu nese na vývoji největší část zodpovědnosti matka. Vliv médií, ve kterých je zejména mnoho stresujících faktorů, které matka vnímá, může mít neblahý dopad na vývoj dítěte. Na druhé straně však i vhodná hudba, či jiné kladné vnější podněty můžou mít pozitivní vliv na matku i dítě.

Počátky problému vznikají již v dětství, kdy současná společnost není schopna vytvářet kladné podmínky pro harmonický rozvoj rodiny. To má v konečném důsledku efekt neúplných rodin, nebo těch, které nejsou plně funkční. Rodiče se často svým dětem nevěnují, nebo na ně nemají čas, ať z pracovních, či jiných důvodů. Zde supluje funkci rodiny právě média jakožto nejdostupnější náhražka volnočasové aktivity.

Vzhledem k malé kontrole a následné cenzuře, kterou by rodiče měli provádět, jedná-li se o získávání informací z médií, má tak dítě možnost dostat informace z jakéhokoliv prostředí (sexuální, kriminální, sportovní, aj). Komerčnost mediálních společností tyto nutí předkládat spotřebiteli senzace v podobně kriminálních deliktů, přírodních katastrof, společenských faux pas, a jiných vesměs negativních informací, které společnost přitahuje a zajímá. Právě média v čele s televizí představují nebezpečí tím, že předkládá spotřebiteli neúplnou (sestříhanou) událost, která je předkládána jakémukoliv jedinci (negramotný, nevidomý). Tímto způsobem jedinec dostává neúplnou, vesměs negativní informaci a utváří si tak vlastní pohled na svět, který je do jisté míry zkreslený, či neúplný. Lidé si s tímto pohledem na svět utvořeným jednou či dvěma televizními stanicemi vystačí a mnozí ani neprojeví

snahu si informace takto získané nějak ověřovat a doplňovat. Stejně tak si může vystačit i s jednou webovou stránkou na svém osobním počítači, kterou má nastavenou jako výchozí prohlížeč a tím poskytuje živnou půdu pro manipulaci ze strany provozovatelů webových stránek.

Média mají jedinečný vliv jak na jedince, tak i na celou společnost a to jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu. V mnohých případech si jedinci tyto informace přejímají za své ideály. Proto je vhodné, aby společnost jedince, kteří přebírají negativní informace z masových médií, je před těmito chránila, nebo činila vhodná opatření k prevenci (viz Kraus, 2008). Důležitou je zejména mediální výchova, která se i v České republice stala součástí výuky na základních školách a gymnáziích. Mediální gramotnost dospělých u nás však zaostává, neboť vzdělávacích programů pro veřejnost u nás zatím není mnoho, jsou spíše specializované pro zaměstnance určitých profesí. Mediální gramotnost je možné definovat jako soubor poznatků a dovedností potřebných pro orientaci v málo přehledné a neprůhledně strukturované nabídce mediálních produktů (Kaválková, 2011, [online]). Centrum pro mediální studia (CEMES) na Fakultě sociálních věd UK realizovalo projekt Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, který měl zmapovat úroveň mediální gramotnosti v České republice. Výzkum provedený na 819 osobách starších 15 let např. dokládá, že televize je stále klíčovým médiem jak v oblasti socializace, rodinné soudržnosti nebo trávení volného času (Kaválková, 2011, [online]).

V oblasti vlivu televizních programů na výchovu jedinců bylo provedeno množství výzkumů, například působení televizních pořadů na výskyt kriminality. V jednom z výzkumů od konce 60 do počátku 80 let 20. století provedených v pořadech hlavních amerických kanálů bylo zjištěno, že asi 80 procent televizních programů obsahovalo násilné scény, přičemž ještě větší výskyt násilí se vyskytoval v kreslených filmech pro děti (viz Giddens 1989, 1993, 1997). Myslím, že ve srovnání s dnešní dobou u nás v České republice se nebudou výsledky nějak radikálně lišit vzhledem k záplavě americké produkce na televizní obrazovce. Výsledky vlivu na výchovu však nebyly vůbec jednoznačné, protože jak uvádí Anthony Giddens, výzkumy F. S. Andersona o vlivu televizního násilí na děti ve třech čtvrtinách prokázaly určitou souvislost, ovšem jednotlivé studie, jimiž se Anderson zabýval, se výrazně lišily co do použitých metod, závažnosti zjištěné

korelace mezi televizním a skutečným násilím i v definici agresivního jednání (viz Giddens 1989, 1993, 1997). Dokonce se poukazuje na určité morální poselství v detektivních i kreslených filmech s výskytem násilí, kde vítězí spravedlnost a zločin bývá potrestán a stejně tak ve filmech pro děti dobro vítězí nad zlem. Dle mého názoru se však hranice násilných scén neustále posouvají a co nebylo možné zobrazit ve filmech v 50. letech minulého století, v dnešní době je normou. Násilné a krvavé scény nejsou jen výsadou nočních programů pro dospělé, ale i běžnou podívanou v denních hodinách. Myslím, že pokud bude divák určitou dobu sledovat násilné scény, tak postupem času jeho smysly otupí a svým způsobem si na tyto scény zvykne a přijme je ve filmech jako určitý standard. Při výběru programů pro děti by měl tedy u rodičů nastoupit zdravý rozum a každý by měl sám rozhodnout, co je pro dítě vhodné a co není. Otázka však je, jak je již výše uvedeno, kolik rodičů je schopno vnímat, co jejich dítě na televizní obrazovce sleduje. Pro mnoho rodičů je po náročném pracovním dni úlevou, když přijdou domů, mohou si v klidu odpočinout a odložit dítě k televizní obrazovce nebo k počítači. Osobně bych to vždy neztracoval, pokud se toto nestane pravidlem, dítě má vyvážený životní styl a dívá se na nezávadný televizní pořad nebo využívá počítač přiměřeným a rodiči kontrolovaným způsobem. Pokud však člověk tráví většinu volného času sezením u televize, má to nepříznivý vliv na jeho duševní a fyzickou aktivitu a může mít podíl na vzniku zdravotních problémů. Nebezpečí médií také spočívá v jejich manipulaci s divákem. Největší zrada v působení médií (především vůči dětem) spočívá v tom, že virtuálně vytvořený svět předkládají jako realitu (např. prostřílený hrdina se vzápětí bije dál), která ovšem takto filmově nefunguje. Není pak divu, že mladiství delikventi argumentují, že pouze napodobovali a chtěli si to také vyzkoušet (viz Kraus, 2008).

Jak již bylo zmíněno, média se stále více stávají součástí volného času dětí a mládeže. Je to v současnosti charakteristický obrázek rychlého šíření a využívání zejména elektronických médií spojený s rostoucím počtem uživatelů internetu, mobilních telefonů a využívání jejich stále se rozšiřujících funkcí. Mobilní telefony jsou dnes běžně vybaveny fotoaparátem s možností pořizovat i videa, počítačem umožňující využívání internetu, dále umožňují poslech a sledování rozhlasových nebo dokonce televizních stanic.

Především skupina dětí a mládeže představuje tu část populace, již je nutné z mnoha důvodů věnovat pozornost. V kontextu vývoje novodobé společnosti se výrazně proměňuje charakter rodiny. Život dětí a rodiny se odehrává ve značné míře mimo sféru jejího vlivu. Rodiče tráví čas mimo domov v zaměstnání. Jejich děti jsou svěřeny do péče systému školství a vedle tohoto vlivu jsou vystaveny i dalším jako je působení médií, komerce apod. Výchovná funkce rodiny se tak narušila. Zesílil vliv vrstevníků, party s nimiž tráví čas jak ve škole, tak i mimo ni. Zvláště adolescenti, chápání v pojetí sociologickém ve věku v rozmezí zhruba od 11 do 20 let, tvoří výraznou věkovou skupinu či sociální skupinu se svébytnou kulturou, systémem hodnot a tudíž i specifickým způsobem trávení volného času (viz Slepíčková, 2001).

„Sport je integrální součástí soudobého světa. Masová média rovněž. Proto nepřekvapuje, že sportovní programy tvoří právě v důsledku pevné provázanosti masmédií a sportu důležitou programovou složku všech současných populárních komunikačních prostředků, které mají neobyčejnou sílu přenášet kulturní obsahy z malého počtu zdrojů velkým počtům příjemců. Medializovaný sport se stává nedílnou součástí naší existence. Informuje nás o sportu a lidech kolem sportu – tím jsme zpětně vystaveni ovlivňování naším pohledem na svět a můžeme absorbovat širokou paletu forem vzrušující zábavy. Mediální sport je přitom prezentován tak, aby k sobě poutal co největší masy diváků – potencionálních spotřebitelů produktů prezentovaných reklamou. Sport tak v jistém smyslu reflektuje i dominantní spotřební kulturu a zároveň přispívá k jejímu šíření. Mediální scéna sportu tak ilustruje společnost, jejíž je součástí“ (Sekot, 2004, str. 12).

Ze shora uvedeného je patrné, že právě média se významnou měrou podílejí na tvarování osobnosti člověka. Média neprezentují jen sport jako takový, ale prezentují společnost v celé její šíři. Pasivního diváka ovlivňují sportovní úspěchy vrcholových sportovců, kdy ve sportovci vidí vzor úspěchu. Vrcholový sportovec se dostává do pozice ideálu, který nesmí zklamat své příznivce. Právě pod tlakem, které vytvářejí média, musí čelit negativním jevům jako je možnost dopingu, nepodlehnutí oslavování své osobnosti, udržet si renomé, aj. Pokud odolává všem negativním nástrahám, „roste“ v žebříčku hodnot i v očích pasivního diváka. V opačném případě negativně působí i na společnost, kdy právě morální selhání může mít stejné důsledky na část jeho příznivců, kteří se zklamou ve svém ideálu, ztrácí naději v „dokonalý“ svět a opouštějí cestu poctivosti a férovosti.

6. Sport jako fenomén a mládež

Ve srovnání sportu na konci devatenáctého, resp. začátku dvacátého století, kdy sport byl zejména péčí o tělo a duši a sport na začátku jednadvacátého století, zjistíme, že ten současný není jen předmětem fyzického zevnějšku a duševní krásy.

Sport na začátku jednadvacátého století prochází napříč všemi odvětvími od politiky, byznysu, náboženství, vztahů mezi pohlavími, výchovného působení, rasových a etnických otázek, aj. Tímto se stává v době internetu a masmédií natolik zprofanovaný, díky čemuž se otevírají brány pro marketingové a reklamní působení.

Ve srovnání současného sportu a sportu před vstupem médií na globální trh nikdy v minulosti nebylo věnováno sportu tolik prostoru jako v současnosti. I samotní sportovci se stávají součástí reklamních kampaní, propagujíc produkty výrobců, podporujíc boj proti rasové nesnášenlivosti, aj. a tím utvářejí ve společnosti obraz sportovce jako novodobého Supermana. To se projevuje i na sledovanosti sportu, zvyšujícím se počtu televizních kanálů a s tím v ruku v ruce jdoucí větší sledovaností a tímto se celý kolotoč neustále rozvíjí (viz Sekot 2008).

Sport je nedílnou součástí každé kultury proto si toto odvětví každá společnost utváří a udržuje. Základem je udržitelnost sportu ve společnosti. Ta se dá dosáhnout přirozeným způsobem. Mladí lidé přirozeným způsobem nacházejí cestu ke sportování, ať je to individuální, či skupinové. Všeobecně se dá říci, že první souvislou zkušenost se sportem mladý člověk zažívá v rámci povinné školní docházky. To ovšem vždy neplatilo.

V době prosazování osvícenství, které nastolilo nový směr v pedagogickém myšlení, tedy někdy v polovině 19. století, se začíná docenovat význam zdravého pohybu pro všestranný vývoj dětí, mládeže i dospělých. Mezi první země snažící se zavést tělesnou výchovu do školních osnov patřily v prvních dekádách 19. století tehdy ještě rozdrobené německé státy. Byla to právě německá sportovní pedagogika, která byla a je velmi bohatá a můžeme říci, že je nejlépe propracovanou na celém světě byla prvním z impulsů, které změnily pohled na sport. Po německých státech se postupně přidává Rakousko. Jedním z hlavních důvodů zavedení tělesné výchovy do škol, byly školské zákony z šedesátých let 19. století, kdy si tehdejší vládnoucí vrstva uvědomovala dopad špatné tělesné připravenosti svých vojsk, resp. porážky

rakouských vojsk ve válce s Pruskem v roce 1966. V našich zemích se zasloužili o zavedení tělesné výchovy do všech úrovní škol především Jan Vlastimír Svoboda jeho spisem „Školka“ a světově proslulý fyziolog Jan Evangelista Purkyně, který přesvědčoval vládnoucí vrstvy o pozitivních vlivech „sportu“ jeho přednáškami. (viz Perutka, 1985).

7. Mládež a negativní společenské jevy

Sport ovšem nemá jen pozitivní dopad, ale i své stinné stránky. Jednou z těchto je snaha sportovců dosáhnout v krátkém časovém úseku, co nejlepších výsledků, které jim zaručí slávu, nadstandardní finanční a materiální ohodnocení. Jsou v podstatě dva způsoby jak těchto cílů dosáhnout a to legální a nelegální. Mezi nelegálními prostředky se řadí zejména doping, který je nejožehavější negativní jev současného sportu, zejména pak ve spojení s mládeží.

Z hlediska sociologického pohledu na problematiku dopingu ve sportu se tento jednoznačně řadí do kategorie krajně deviantních stránek světa sportu a „výkon podporující látky“ spojuje s negativními stránkami sportovní etiky. Sportovci se snaží dosáhnout nadstandardního výkonu s cílem tento přetavit ve slávu nebo zisk peněz a pro tento cíl jsou schopni podřídit vše. Ti, kteří pro slávu podléhají vidině ulehčit si cestu ke svému cíli používáním zakázaných látek mnohdy, také patří k těm nejoddanějším jedincům (viz Coakley, 2001).

Mnoho publikací se zabývá problematikou dopingu, který je úzce spjat se širší problematikou drog a jejich zneužívání. Touto problematikou se zabývá i stát jakožto vrcholná instituce, která se snaží vytvořit koncepční přístupy k této krajně negativní stránce sociální oblasti. Bohužel i přes veškeré snahy státních úředníků, jejich norem a nařízení se ne vždy tak tomu daří. Na druhou stranu je již vytvořen a neustále se vytváří a vyvíjí systém kontroly, represe a prevence.

Zdraví a zdravý životní styl se postupně dostává do povědomí společnosti zejména díky sílícímu vzdělávacímu obsahu na všech úrovních škol. Na základních školách se zesiluje prevence proti návykovým látkám, především proti drogám. Česká republika, respektive její vláda přijala v roce 2000 Národní strategii protidrogové politiky na období 2001 – 2004, ve které je stanoven prvořadý úkol, a to mít ucelenou koncepci v primární prevenci užívání drog mezi dětmi. Realizace této strategie měla být uskutečňována v poskytování informací o nebezpečí drog, výchovou ke zdravému životnímu stylu a v neposlední řadě nabídkou volnočasových aktivit. V této koncepci je také zmiňováno, že jen podávání informací o nebezpečí, které vyvstává z požívání drog je sice důležité, ale není jediným elementem, který v mozaice preventivních kroků, které by se měly celospolečensky brát za standard.

Zároveň poukazuje na skutečnost, že není schopna zásadně změnit postoj jedince nosným postojům jedince k drogám, jelikož absentují složky emotivní a konativní. (viz Ondrejko, Poliaková, 1999, s. 14).

8. Negativní jevy

Současná společnost obklopená stále se zvyšujícím počtem moderních technologií, které lidstvu usnadňují, jeho existenci na této planetě si v konečném důsledku neuvědomuje, i opačný pól který potajnu bublá vnitru moderní společnosti. Tyto technologie, názory a postoje nemají jen pozitivní stránku, ale především i záporné, negativní jevy, které si společnost nechce připustit. Negativních jevů ve společnosti je celá řada a s vývojem lidstva budou některé mizet, jiné nové naopak dál prorůstat napříč civilizací. Jedním ze stěžejních problémů současné společnosti vidím v jeho sebestřednosti, zakoukání se do sebe sama a nerespektování ostatních zákonitostí „naší“ planety, respektu k ostatním živočišným druhům, aj. Člověk jako tvor označující se za nejinteligentnějšího živočišného druhu a pasujícího se do pozice pána tvorstva se rozhodně tak nechová, ba naopak. Ze všech stran počínaje denním tiskem, televizí, z rozhlasových přijímačů slyšíme jaký živočišný druh je na pokraji existence, kolik hektarů deštných pralesů bylo vykáceno, jak se zvětšuje ozónová díra, kolik vzniklo černých skládek, kolik zvířat muselo zahynout na úkor farmaceutických, ropných, těžařských, aj. společností. Jen pramálo můžeme slyšet informaci, jak člověk pomohl některým živočišným, či rostlinným druhům, jak se zasadil o zásadní pozitivní změnu v ekologii, atd. Lidstvo si v plné míře neuvědomuje, že tímto jednáním mění životní prostředí „nejen“ ostatním živočišným druhů, ale také sobě sama. Při pohledu na dnešní společnost, víme, že strašákem není jen ekologie, ale především chování člověka vůči sobě. Téměř každý člověk porušuje určitá pravidla a normy, toto jednání můžeme nazvat jako deviantní.

„Deviantní chování je porušením společenské normy, ale nemusí ještě vznikat trestní odpovědnost. Určité odchylky jsou společností akceptovány, popř. tolerovány (hnutí anarchistů, skinheads, náboženské sekty apod.) Deviantního jednání se dopouští jednotlivec sám nebo, a to častěji, v sociální skupině osob.“ (Jilčík, 1999, s. 6).

Honba za bohatstvím by mohla být synonymem moderní společnosti. V době kdy peníze jsou alfou a omegou života a bez kterých se jen těžko v západní společnosti jedinec socializuje, vzniká nový trend, který můžeme pracovně nazvat honba za úspěchem. Každý člověk potřebuje peníze, a čím víc jich má, tím má

snadnější život. Proto přemýšlí jak jich vydělat více, následně jak vydělané peníze vhodně uschovat, či investovat a to s cílem znásobit tak svůj majetek, upevnit se pozici ve společnosti a svůj status tak dávat na odív. Neustále dokola je omíláno staré přísloví, že peníze dělají peníze a představují moc, ale oproti tomu, také přísloví „peníze kazí charakter“ už moc lidí nezajímá. Právě z pohledu zmíněného prvního přísloví se stávají peníze nástrojem pro získání moci a možnosti tak ovlivňovat chod společnosti. Tato vidina moci a slávy zaslepí nespočet lidí, kteří pak nemají problém udělat cokoli, aby dosáhli požadovaného úspěchu. V návaznosti na neustálou honbu za penězi přicházíme o to nejcennější, co můžeme mít a z hlediska zachování druhu pro co na planetě jsme, o rodinu. Zaměstnavatelé si pečlivě rozvažují, zda zaměstnají, bezdětnou ženu, či matku od rodiny. Svobodná bezdětná žena představuje riziko brzkého odchodu na mateřskou dovolenou a tím i na nějaký čas oslabení firmy, která než zapracuje náhradníka, může ztratit na výkonu. Proto mnohé firmy přistupují při zaměstnávání žen k selekci, která je dána rodinným stavem. Proto mnoho mladých žen ztrácí zájem o rodinu a dává přednost kariérnímu růstu. Kariéra je jedním z fenoménů dnešní uspěchané doby. Ta likviduje nejen rodinu, ale i náboženství. Úbytek obyvatelstva, který je zejména v západních zemích světa je dán právě těmito negativními pohledy na rodinu.

Dalším z negativních jevů je požitkářský způsob života a z něho plynoucí extremismus a to zejména rozmáhající se krajně levicový i pravicový.

Pojmem extremismus jsou v České republice podle definice ve vládní zprávě o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002 označovány výhradně ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných, norem, vyznačující se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:

- úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
- svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),
- nezaměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
- soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jak o prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
- ochrana menšiny při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),

- svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).

Extremistické postoje jsou způsobily přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokratický politicko – ekonomický systém (viz Mareš, 2006).

Změny, které přinesl vývoj industriální společnosti, měly nejen pozitivní dopad. Společně s řadou problémů, které způsobily a způsobují, např. na životním prostředí, se objevily i problémy spojené se zdravím. Výrazně se zvýšil výskyt některých onemocnění. Ta onemocnění, která jsou spojena s důsledky vývoje a stavu ve společnosti, se nazývají civilizačními chorobami. Řadí se mezi ně nemoci srdce a cév, rakovina, cukrovka, duševní nemoci a úrazy. Mnoho lidí má dnes potíže s pohybovým aparátem, zejména s bolestmi zad. Jednou z hlavních příčin těchto bolestí je nedostatek pohybu, v jehož důsledku nadměrně ochabuje svalstvo.

Dnešní způsob života vyznačující se sedavým způsobem života, nezdravou stravou, stresory, jakými jsou stále větší pracovní vytížení, nebo nedostatkem pravidelné a přiměřené pohybové aktivity je společně s dalšími rizikovými faktory příčinou řady civilizačních onemocnění (viz Slepíčková, 2005).

9. Sport jako prevence

Díky intenzivní propagaci a osvětě sportu, především prostřednictvím masových médií, se sport otevírá široké veřejnosti. Stále více se skloňuje pojem zdravý životní styl, který je úzce spojen s aktivním sportem. Tuto skutečnost potvrzují poznatky o rizikových faktorech, které ohrožují zdraví. Hledají se cesty, jak přivést co nejvíce lidí k aktivnímu pohybu ve volném čase. Tato problematika není doménou současnosti, ale i nedávné minulosti. I proto je nutné věnovat pozornost na kvalitní propagaci volnočasových sportovních aktivit, především sportu a tento segment společnosti chápat v širším pohledu. (viz Slepíčková, 2005)

Dobrovolné spolky, občanská sdružení a jiné uskupení sportovních klubů, tělovýchovných jednot si zpravidla kladou za cíl navázat na dlouholetou tradici sportovního odvětví v daném regionu a vytvoří tak pro mládež přitažlivý program volnočasové aktivity a tímto mj. přecházet nežádoucím vlivům jakými jsou zejména alkohol, toxikomanie, vandalismus, krádeže, sprejerství a v současné době hodně diskutované téma obezity dětí. Pro mládež vytváří aktivity podporující zdravý životní styl, vedoucí i k osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, kdy tímto vedou mládež k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Jako příklad můžeme zmínit chudinskou čtvrť v americkém městě Chicago. Zde se vytváří různá etnický – kulturní minoritní ghetta, kde jsou mladí lidé dětmi ulice. Válčí zde mezi sebou gangy mladých a to zejména z důvodu, že svůj volný čas nemají jak plnohodnotně strávit. Pro tyto „válečníky“ se naskytá alternativa v podobě sportovního odvětví boxu. Cílená sportovní příprava boxerů, tyto odvádí od pouličních potyček a svoji energii přenášejí do organizované a cílené formy sportovní aktivity, kde dále rozvíjí svoji fyzickou a mentální úroveň.

Jako jeden z mnoha společných cílů je přirozenou, hravou formou vzbudit v dětech soutěživost a tím rozvoj všestranné pohybové aktivity, připravovat pro děti, žáky a studenty přitažlivý program, vytvářet u nich kladný vztah k pravidelné pohybové činnosti, ovlivňovat utváření jejich hodnotové orientace, poskytovat

alternativu pro volný čas a tak přispívat k aktivní primární prevenci nežádoucích jevů ve společnosti.

V rámci této organizované činnosti se děti účastní nejen řízených tréninkových jednotek v průběhu pracovního týdne, kdy mnoho rodičů je pracovně natolik vytíženo, že spolky do jisté míry suplují rodinu, ale také mistrovských utkání, soustředění, přípravných turnajů a jiných kulturně-společenských akcí, kde veškerou organizaci zastřešují kvalifikovaní trenéři, jejich asistenti, či vedoucí družstev. Na vyšších sportovních úrovních je sportovcům zajištěn např. lékařský dohled a rehabilitace.

Mládež je díky organizovanému sportu vedena k vlastní aktivitě, která se projevuje pravidelnou docházkou na tréninkové jednotky, snahou se v dané disciplíně zdokonalovat a učit se nové dovednosti, respektovat určitá sociální pravidla, která se v té či oné skupině sportovců neustále vytváří. Tím si vytváří jedinci i určitou psychickou odolnost. Skupina sportovce motivuje k dosahování hodnotnější sportovních a společenských úspěchů. V případě neúspěchu, prohry v utkání, fyzické nezvládnutí nějaké překážky se jedinec učí být odolným vůči těmto, lépe tyto stresující faktory zvládá a umí na ně reagovat a tyto zkušenosti si přenáší do svého „civilního“ života. Zkvalitňuje se schopnost vytvářet si nové sociální vazby v neustále se proměňující společnosti.

V této nové sociální skupině nalézají nové kamarády, se kterými podnikají společné akce, které můžeme rozdělit na:

Formální – tréninkové jednotky, mistrovská utkání, soustředění, turnajová klání, společné výlety organizované výlety, tábory, aj.

Neformální – v rámci individuálního kamarádství návštěva kina, společná dovolená rodin, výlety, aj.

V menších obcích pak také můžeme sledovat, jak sportovní celky zapojují i do kulturního života obcí, kdy pořádají různé společenské aktivity nejen pro členy spolků, ale také pro širokou veřejnost. Z těchto aktivit mohou vypíchnout pořádání plesu, tanečních zábav, dětských dnů, příměstských táborů, sběr odpadu, či charitativní akce.

10. Závěr

Za téma své práce jsem si vybral „Sport jako prevence negativních jevů ve společnosti“ a to z důvodu blízkosti tohoto téma k mým životním postojům.

Uvědomuji si, že s ohledem na rozsah práce nemohu podat ucelený pohled na problematiku, nicméně jsem se zaměřil na nejvýznamnější aspekty tématu. Orientaci v terminologii, zobecnění vlastních zkušeností se sportem jako prevencí negativních jevů ve společnosti.

Teoretickou část jsem rozdělil do 8 kapitol, kde jsem se snažil definovat základní pojmy a popsat sociální a sportovní faktory působící na současnou společnost.

V první kapitole jsem se zaměřil na vymezení pojmů a seznámení s obecnými postoji vůči těmto, zejména pojmy sport, kultura, mládež, výchova, média, drogy a negativní jevy.

Druhá kapitola je zaměřena na znaky, přínos a členění sportu. Dále na charakteristiku jednotlivého rozčlenění sportů. Znaků sportovní činnosti a v neposlední řadě přínosu sportu jakožto volnočasové aktivity z hlediska prevence fyzického a psychického zdraví.

Následující třetí kapitola nese název „Sport a kultura“. V této kapitole se zaměřuji na působení sportu na kulturu a naopak. Zejména jak sport ovlivňuje a mění zažitě kulturní zvyky moderní společnosti.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na působení médií na výchovu a jak sport může a jak ovlivňuje současnou výchovu a rychle měnící se společnost.

Další pátá kapitola je zaměřena na vztah mládeže ke sportu jako fenoménu současné společnosti a jeho prosazení ve školství a důležitost sportu v rámci výchovy a usměrnění hodnotových orientací jedince.

Následuje šestá kapitola, která se snaží popsat ožehavé téma drog ve spojitosti s mládeží. Zde se snažím přiblížit, že i sport má své stinné stránky v podobě dopingu, nicméně právě tento fenomén dal impuls pro další preventivní programy, které mají za prvořadý úkol primární prevenci užívání drog dětmi.

Předposlední sedmá kapitola je pohledem na chování lidstva vůči ostatním živočišným a rostlinným druhům, stejně tak vůči svému druhu. Dále na negativní

jevy v současné společnosti a definici některých pojmů, mezi které patří mj. deviantní chování. Honba lidstva za úspěchem, penězi a kariérou na úkor klidného a harmonického rozvoje rodiny. Tato touha po absolutní soběstačnosti a nezávislosti vede ve společnosti k vzniku menších, či větších extrémistických skupin, které hlásají potlačování základních lidských práv a svobod.

V poslední osmé kapitole se snažím ukázat, jak se sportem může preventivně předcházet sociálně negativním jevům ve společnosti. Z tohoto důvodu je důležitá jeho propagace a podpora.

Tištěná literatura:

CIKLER, Jaroslav. *Sociologie: určeno posl. fak. tělesné výchovy a sportu. 2. [díl], Vybrané otázky sociologie globální společnosti. 3. [díl], Vybrané problémy sociologie tělesné kultury.* 1. vyd. Praha: SPN, 1970. 198 s. Učební texty vys. škol.

COAKLEY, John. *Sport in Societies: Issues and Controversies.* New York: McGraw-Hill, 2001

GIDDENS, Anthony. *Sociologie.* Vyd. 1. Praha: Argo, 1999 dotisk. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

HODAŇ, Bohuslav. *Tělesná kultura a kinantropologie – současný stav. Športová humanistika v systéme stúdia športových pedagógov.* Bratislava: FTVŠ UK, 2003

JANSA, Petr, DOVALIL, Josef a BUNC, Václav. *Sportovní příprava: vybrané kinantropologické obory k podpoře aktivního životního stylu.* Rozš. 2. vyd. Praha: Q-art, 2009. 295 s. ISBN 978-80-903280-9-9.

JÍLČÍK, Tomáš. *Sociologie 2 – Úvod do problematiky sociálně patologických jevů.* Brno: Institut mezioborových studií, 1999.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MAREŠ, Miroslav. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti, manuál pro Policii ČR.* Praha, 2006.

PERÚŤKA, Jan a kol. *Dejiny tělesnej kultury.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo., 1985.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník.* 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

ONDREJKOVIČ, Petr, POLIAKOVÁ, Eva. *Protidrogová výchova.* Bratislava: Veda. 1999.

SEKOT, Aleš et al. *Sociální dimenze sportu.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sportovních studií, 2004. 245 s. ISBN 80-210-3581-1.

SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 223 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-2562-8.

SPOUSTA, Vladimír. *Masová komunikační média: respektovaná, zbožňovaná i zatracovaná.* In *Universitas: e-revue Masarykovy univerzity*, roč. 2003, č. 3, s. 51-59. ISSN 1211-3384.

SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas adolescentů.* Praha: Universita Karlova – Fakulta tělesné výchovy a sportu. 2001, s. 127.

SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 115 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-1039-6.

SVOBODA, Bohumil. *Sport a výchova: Pedagogicko-psychologické základy sportu.* Praha: Olympia, 1971. 208, [10] s. Edice populárně naučných publikací.

SVOBODA, Bohumil ed. *Sportovní výchova mládeže.* 1. vyd. Praha, 1980.

Elektronické zdroje:

KAVÁLKOVÁ, Lucie. *Mediální výchova pro dospělé?* [online]. c2011 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <<http://lkavalkova.webnode.cz/news/medialni-vychova-pro-dospele-/>>

KAVÁLKOVÁ, Lucie. *Mediální výchova pro dospělé?* [online]. c2011 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <<http://lkavalkova.webnode.cz/news/jaka-je-aktualne-medialni-gramotnost-v-cr-/>>